

HELENA MÁŠLOVÁ

PLODNOST

Cesta
k mateřství

Plodnost

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Helena Máslová
Plodnost – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

PLODNOST

HELENA MÁŠLOVÁ

PLODNOST

CESTA K MATEŘSTVÍ

William-Adolphe Bouguereau: Zrození Venuše

*Plodnost je sestra osudu.
Umí osudu poručit i ho potrápít.
Dělá z dívek ženy a z chlapců muže,
ale ne vždy jde ruku v ruce s moudrostí.
Umí být veselá, bezstarostná i bezohledná.
Nutí lidi dělat nejrůznější pošetilosti.
Její matkou je Luna – vládkyně emocí a podvědomí.
Proto je plachá jako měsíční svit.
Leká ji úzkost.
To pak umlkne a změní se ve své smutné alter ego – neplodnost.*

Obsah

Úvod	13
I. Biologická podstata reprodukce	17
Koloběh života a smrti	23
Regulace přirozené obnovy života	26
Současný globální demografický vývoj	27
Česká neplodnost	31
II. Principy plodnosti	35
Pohlavní zrání – puberta	35
Námluvy – oskulace	43
Pohlavní spojení a početí	49
Nidace oplodněného vajíčka	58
Fetomaternální jednotka	60
Úspěšná koncepce a prosperující těhotenství	61
Koncepce se tentokrát nezdařila	64
III. Životní cykly a mariánská ikonografie	67
Jaro – nevinnost – Panna Maria Immaculata	67
Léto – plodnost – Madona	70
Podzim – mateřská oběť – Mater Dolorosa	72
Zima – zakončení – Panna Maria Assumpta	74
IV. Psychosomatický profil plodné a neplodné ženy	77
V. Důvody neplodnosti	83
Rodí se neplodná žena	84
Předškolní věk	90
Škola jako důvod neplodnosti	91
Nepovedená puberta	93
Fokus na tělo	95
Vliv hormonální antikoncepce na plodnost	104
Reprodukční prokrastinace	109
Návyk kontrolovat ženské tělo – je totiž poruchové	112
Zdravotní stav ženy	113
Užívání léků před a při koncepci	114
Zpětná vazba od žen matek	115

Dlouhé komplikované námluvy	118
Vliv tržních priorit	120
Práce	121
Interiérové ženy	124
Vliv světelného smogu v noci	125
Vliv radiačního záření a elektromagnetického smogu	125
Psychogenní neplodnost	127
Závislosti	129
Vliv místa	132
Vliv hormonálních disruptorů	136
Plodnost a kvalita vzduchu	141
Syndrom polycystických vaječníků	142
Plodnost a délka vztahu	145
Neplodný muž	146
Neplodnost po sexuálním či reprodukčním traumatu	151
VI. Spontánní potrat	153
Princip selekce	153
Důvody potratu	155
Problematika lékařské intervence během potratu a po něm	156
Rehabilitace po abortu	157
VII. Historie z pohledu plodnosti	161
Rituály plodnosti	164
Kult plodnosti v prehistorii	165
Starověký Egypt	170
Antické kultury plodnosti	171
Judea	174
Indie	177
Čína	178
Předkolumbovská Amerika	179
Keltské kultury	180
Starogermánské a staroslovanské kultury	181
Kult plodnosti v křesťanském věku	182
Středověk – věk netolerance k neplodnosti	183
Renesance – věk kojných a první známé epidemie neplodnosti	185
17. století a věk barokní morálky	193
18. století – věk souboje tuhé religiozity a libertinství	197
19. století – plodnost pod státní správou	199
20. století a doba mateřského temna	202

VIII. Diagnostika neplodnosti	207
Proč nemohu otěhotnět?	207
Diagnostika prvního dojmu – určení fenotypu	208
Diagnostika podle barevného testu	210
IX. Terapie	213
Problematika současné gynekologické nabídky léčby neplodnosti	215
Svatá pouť do centra asistované reprodukce	216
Psychosomatická terapie	220
Terapie jídlem	222
Fytoterapie a aromaterapie	225
Svatá pouť	227
Sympatetická magie a rituály	229
Rituál plodnosti	229
Šamanské léčení	232
Arteterapie – metoda vizualizace	237
Fyzioterapie	237
Ájurvéda a inspirace Indií	240
Tradiční čínská medicína	241
Pohyb a pobyt venku	242
Umění být v první realitě	245
Terapie ženským sdílením	246
Co dělat s horším spermiogramem	247
Etikoterapie	249
X. Naděje	251
Hranice zázraku	252
Ťukání na nebeskou bránu a hranice poznání, že se nikdy neotevře	253
Frustrace z neplodnosti a Syndrom prázdné kolébky	256
Fantomové těhotenství	257
Bezdětnost	258
XI. Závěr	261
Poznámky	263
O autorce	270

Úvod

Zatímco plodnost máme prozkoumanou a zmapovanou celkem dobře, její absence – neplodnost – nás uvádí do rozpaků. A to jak laickou, tak odbornou část veřejnosti. V případě, že se žena obrací na svého gynekologa s žádostí potlačit svou plodnost, ten se sebevědomým pohledem dokáže její poptávku snadno uspokojit, ať už preventivně – antikoncepcí, nebo následně – interrupcí. Jakmile ale tatáž žena vstoupí do ordinace s žádostí probudit ztracenou plodnost, následuje většinou dost chaotická, rozpačitá, nebo dokonce nepříjemná reakce. Některý lékař začne jako první věc prohlížet v zrcadlech děložní čípek, což je dost nanic. Někdo sáhne po receptu a předepíše Utrogestan, aniž by měl důkaz, že žena má nedostatek progesteronu. Jiný gynekolog navrhne kyselinu listovou, ta má význam až v těhotenství. Někdo začne vytvářet atmosféru předstíraného klidu: „Určitě otěhotníte, to chce jen čas, přijďte za půl roku.“ Někdo naopak setře své rozpaky z toho, že této pacientce roky předepisoval antikoncepci, i když znal její ročník narození, a přenesle vinu na ni: „To víte, nejste nejmladší, plodnost po třicítce klesá.“ Většina praktických gynekologů však zamíří pohledem kamsi z okna a vnitřně se oprostí od problému (já umím plodnost potlačit, ne ji nabudit, to není moje práce) a rukou zašátrá po letáku. Pak vysloví kouzelnou formulku „centrum asistované reprodukce“. Žena zalapá po dechu a trochu hloupě se zeptá: „To jako umělý oplodnění?“ Lékař pak většinou zvoňalně dodá, že ví o jednom opravdu vynikajícím pracovišti, které svými vý-

sledky vyčnívá nad ostatními, poznámku o dlouhodobě úspěšné „spolupráci“ raději spolkne. S barevným obrázkem miminka na reklamním letáku následně dotyčnou vypakuje z ordinace.

Žena se pak vrhne do sítě (ne rybářské, ale internetové). Pustí si třeba internetové vysílání DVTV z 2. 8. 2017, kde MUDr. Tonko Mardešič, vedoucí lékař jednoho z center, říká: „V podstatě neexistuje pár, kterému nelze pomoci.“ To zní povzbudivě. Soukromé kliniky pořádají velkolepá setkání „zkumavkových“ dětí a zdobí své čekárny fotkami šťastných rodičů svírajících v náručí vytvožené miminko. Bohužel statistiky mluví o něčem jiném. Národní registr asistované reprodukce (NRAR) říká, že na 30 000 proplacených cyklů za rok připadne asi 3 000 novorozenců, což je úspěšnost kolem 10%, tedy mnohem méně, než uvádějí centra na svých stránkách. Jaká je pravda? A co je s těmi všemi ostatními ženami, co ani asistovaně neotěhotní? „A proč mi někdo nevysvětlí, co se stalo s mojí plodností? Nebo naší plodností? Nebo jeho plodností? Čí je to vina?“

Hra na vinu rozdává nové karty v párové dynamice. Zdánlivě nejlépe z toho vyjde typický neplodný pár „ona a její nespolehlivá ovulace“ a „on a jeho hraniční spermiogram“. Ale jen zdánlivě, protože jsou sice skoro v pořádku, ale na otěhotnění to nestačí. Nikdo jim nevysvětlí, jak je to možné. Proč zrovna oni. Nikdo neřekne, jak přesvědčit vaječníky, aby ovulovaly spolehlivěji, natož jak motivovat spermie, aby těch dvacet centimetrů překážkového běhu nevzdávaly, a co hůř – aby vůbec vyběhly.

Mozaika zobrazující Pannu Marii s dítětem v klášteře Kykkos na Kypru.

„Proč?“ ptají se mnozí. „Není vůbec potřeba zjišťovat příčiny vaší neplodnosti. Je to ztráta

času s nejistým výsledkem. Dostanete umělé hormony a pak vám odebereme vajíčka. Pod

mikroskopem vpravíme spermie do vajíček a budeme je pár dní pozorovat. Narýhovaný zárodek pak přeneseme do dělohy a zase vám dáme hormony. Vy se nemusíte o nic snažit, jen je potřeba spolupracovat“ (a zaplatit). „Ale co moje emoce?“ „Ty nejsou důležité.“

Lékaři odjakživa vymýšleli různé způsoby léčby neplodnosti. A emoce rozhodně nepodceňovali. Frustrace dokáže dostat neplodné ženy do těch nejdrsnějších emocí.

Například manželka habsburského císaře Karla VI. byla skutečná VIP pacientka. Očekával se následník trůnu. Alžběta byla již osm let vdaná, bylo jí třicet a všichni kolem byli nervózní. Měla za sebou porod neduživého chlapce první rok po svatbě, ten však po porodu zemřel. Před čtyřmi lety porodila zdravou holčičku, ale od té doby neotěhotněla. Byl potřeba syn. Císař si lékaři stěžoval na její frigiditu a poukazoval na temperament své jižanské milenky. Lékař tedy přemýšlel, jak v císařovně vzbudit vášeň, jak z této bleďé, modrooké ženy vykřesat pudovost. V roce 1721 navštívila Karlovy Vary a poslušně pila vodu z Hadího pramene. Cestou zpátky měla zastávku na Křivoklátě a součástí pobytu byl předem naplánovaný hon. Majitel panství Jan Josef z Valdštejna byl pověřen, aby připravil honitbu vysoké zvěře. Nelitoval nákladů a připravil hon, který vešel do dějin. Honci nahnali všechny jeleny z rozlehlých křivoklátských lesů do obory u dvora Nový Dům. Tam byl vykácen kus lesa a vytvořena mýтина s altánem. Panstvo se dostavilo v čele s císařovnou. Ta zaujala pozici střelce a myslivci kolem ní byli připraveni podávat nabitě pušky. Náhonci po signálu otevřeli první leč a nahnali stádo jelenů. Zvířata šílená strachy pádila zběsile podél ohradiště. Císařovna vypálila první rány a jeleni začali padat k zemi. Hajní doráželi umírající zvířata tesáky. Duněla rána za ránou, zem se barvila krví a další a další jeleni a laně vbíhali do rány. Paroží o sebe s třeskem narážela a vyděšená zvířata klopýtala o mrtvolu ostatních

členů stáda. Umírající zvířata sebou škubala ve smrtelné křeči. Pach spáleného prachu se mísil s pachem krve. Dým se vznášel nad oborou. Císařovna se dostala do transu a zabíjela další a další zvířata. Připomínalo to magický rituál s velkou krvavou obětí. Vše ustalo až po sedmé hodině večerní. Alžběta zabila 138 jelenů, vyvraždila celou křivoklátskou jelení populaci. To nikdo nečekal. Ano, tak velká byla její frustrace. K porodu syna to však nepomohlo a zmíněná holčička, Marie Terezie, se stala příští panovnicí a českou královnou.

Ano, i plodnost lidí patří mezi animální pudy a je řízena instinkty. Má své zákony, které jsme přestali znát, a tak se stává, že je trestuhodně porušujeme.

Mezi muži a ženami je velký rozdíl ve vnímání důležitosti plodnosti pro identitu. Muži si cení především svojí potence – schopnosti erekce, to považují za vysoce důležitý faktor celkové kondice a pocitu zdraví. Zuří a pláčou, když přijdou o erekci, ale nedokážou pochopit frustraci neplodné ženy. Velikost genitálu je predilekčním faktorem chování a celkového postoje k ostatním lidem (alfa a beta chování), plodnost je také důležitá, ale prioritní je potence. U žen je naopak plodnost stěžejní část identity a snadněji se smířují s frigiditou. Dosud je pro většinu žen vize budoucí rodiny jasnou prioritou i před profesní identitou. A to se nezměnilo ani po mainstreamovém nadhodnocení pojmu seberealizace, ani po genderové sociální revoluci. Dokonce i ženy, které se rozhodují děti nemít z nějakého důvodu, paradoxně lpí na své plodnosti, chtějí mít pravidelnou menstruaci a dělají si testy ovulace. Pokud se vyskytne nějaká nepravidelnost, aktivně to řeší. Podobně na tom jsou i ženy, které děti mají a další dítě už neplánují. Při jakékoliv zmínce o ztrátě plodnosti reagují nervózně, odmítají regulaci plodnosti pomocí sterilizace, nebo pokud dostanou informaci, že už neovulují a jsou neplodné, tak panikaří. Na otázku, proč jim na tom záleží, když stejně dítě nechťejí, odpovídají, že si chtějí připadat zdravé.

*Vlci tvoří monogamní pár,
aniž by si potřebovali
slibovat věrnost při svatbě.*

Biologická podstata reprodukce

Plodnost (fertilita) je základním projevem životaschopnosti nejen u lidí, ale u všeho živého na světě – zvířat, rostlin, hmyzu i mikroorganismů. Schopnost rozmnožování je dokonce určujícím dělítkem mezi živým a neživým světem, jak nás poučila virologie. Pro definici života je důležitější schopnost vytvářet nové generace než mít svůj vlastní organismus! Pestrost reprodukčních strategií je dechberoucí. Reprodukceschopní jedinci zajišťují evoluční přežití daného druhu a určují úspěšnost celé populace. Různé druhy vyvinuly různé taktiky a jejich pestrost je fascinujícím pohledem na diverzitu života na planetě Zemi. Čím pestřejší je ekosystém, tím se nám zdá být krásnějším a zdravějším. Dnes chápeme vzájemné propojení všeho živého a význam vyššího organismu – ekosystému. Každá buňka je v interakci s ostatními a každý organismus je propojen s ostatními. Každý jedinec je napojený na celek. Zdánlivý chaos, rivalita a potravní řetězení je ve skutečnosti genialita celku. Prospěšnost smrti pro ostatní a také smrt těch, co splnili svoje poslání, výživa nového starým, to je inteligentní dynamický proces.

Mnoho živočišných druhů vybírá ze své populace k rozmnožování jen ty nejzdatnější jedince a ostatní slouží jako podpora těmto alfa plodným jedincům. Předání kompetencí k rozmnožování nejschopnější samici dotáhly nejdál včely, které mají jedinou supermatku – včelí královnu – a všechny ostatní včely jsou pomocnice. Včelí matka plodí za všechny

ostatní, a když onemocní nebo zestárne, nahradí ji rada starších novou mladou včelou. Strategii alfa samic, i když v početně menší rodině, mají i vlci, kteří se kdysi asi před 15 000 lety díky podobné lovecké taktice stali spojenci člověka.

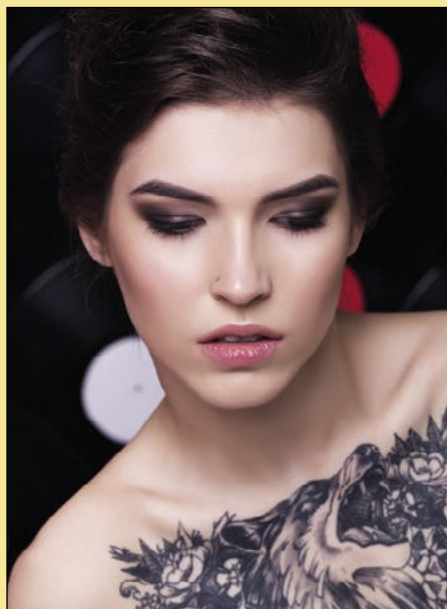
Dnešní populace lidí se v tomto ohledu velmi liší. Reprodukce je nároková součást normálního zdravého života každého člověka. Připadá nám normální názor, že všechny ženy mohou, či dokonce by měly mít dítě. V tomto ohledu jsme biologicky ojedinelí. Lidé jsou jediní savci, kde se reprodukce účastní (úspěšně i neúspěšně) 90 % jedinců. Ve skutečnosti se ale ani lidé v minulosti nerozmnožovali plošně. Chybí demografická data, odhadujeme však, že dlouhodobě se asi 20–30 % lidí reprodukce neúčastnilo. V sedmdesátých letech dvacátého století, kdy v ČSSR prakticky všechny ženy (94 %) měly děti, byl tento fakt pokládán za úspěch socialistického zřízení. Zkušenost s reprodukčními fenomény ale spíše ukazuje na to, že pro lidskou populaci je také přirozená určitá reprodukční selektivnost, která je odhadována na 6–8 plodných žen z 10.

Použiji příklad reprodukční strategie vlků. Reprodukce vlků je, pro nás lidi, velmi poučná. Vlk a vlčice tvoří pár na celý život, po celou dobu života jsou si vlci věrni. Vlčí smečka je vlastně rodina složená z hlavního plemenného páru, jejich potomků, starých vlků a bezdětných příbuzných. Smečka může za jistých podmínek přijmout do své rodiny i cizího

vlka. Mladé vlčice pohlavně dospívají po dvou letech. Pokud se pak chtějí spářit, čeká je opuštění původní smečky. Musí zvládnout námluvy a nalezení „manžela“. Společně se samcem pak musí najít nové, dostatečně velké teritorium, které poskytne jim i jejich plánovaným potomkům vše podstatné pro jejich přežití, potravu, úkryty, bezpečí. Pokud toto nezvládnou, vrací se k původní smečce bez nároku na reprodukci. Úspěšné alfa samice porodí v dubnu. Počet narozených vlčat ve vrhu také závisí na množství kořisti v teritoriu smečky. Lov je nemilosrdný. Vlci loví ve skupině a svou kořist se snaží obklíčit. Pokud se zvířeti podaří uniknout, pronásledují ho až do vyčerpání. Vybírají si s oblibou březí laň, která je méně pohyblivá. Pokud smečka strádá, potravy je málo a nedaří se jí, narodí se vlčat méně, nebo dokonce žádné. I několik let za sebou nemusí dojít k vrhu. Obvykle se rodí 3 až 6 vlčat, některý rok žádné, v době hojnosti až 13. Ztratí-li vlk druhá či družku, zůstává většinou do konce života bez partnera. Feny pak mohou plnit funkci pomocnice současné alfa samice (nově plemenné), které pomáhají s výchovou štěnat a péčí o ně. Pokud se některá fena nechová jako „hodná teta“ k mláďatům alfa samice, hrozí jí vyhnání ze smečky.¹ Vlk patří mezi vrcholové predátory, nehrozí mu zkáza od jiného živočišného druhu. Do potravního řetězce občas přispívá starými a nemocnými kusy, někdy i neopatrnými mláďaty. Přesto se vlk nemůže nikdy přemnožit, má reprodukční autoregulaci a ta je dána teritoriálními možnostmi.

Pro vlka coby živočišný druh se stalo klíčové zkřížení zájmů s člověkem na stejném teritoriu. Vlk prakticky nikdy nenapadá člověka, ale loví zvěř, kterou chce i člověk, a také zvěř, kterou člověk pokládá za svůj majetek. Tak už od dob středověku byl vlk ztotožňován s nebezpečným zvířetem.

Osud člověka a vlka jako by byl odněpaměti magicky propojen. Kdysi zřejmě spojili svoje lovecké umění. Vlk patřil mezi základní

Absurdita motivu vlka na dívčím těle. Dravá šelma (hyena nebo vlk) z Aberdeenského bestiáře

silová zvířata šamanských kultur. Pak člověk vlka ochočil, zdomestikoval, přinutil pracovat ve prospěch lidí a vyšlechtil do absurdních velikostí a tvarů. Na zbytek nedomestikovaných

Ztráta instinktů je pro lidský druh nejfatálnější právě v oblasti reprodukce. Ochota, s jakou porušujeme ranou vazbu matky a mláděte (attachement), je v celé živočišné říši nevídaná.

Důsledkem prolomení rané vazby takto separovaného dítěte může být v případě dcery neschopnost otěhotnět v dospělosti.

vlků zaútočil jako na úhlavního nepřítele a na mnoha místech světa vlka vyhubil.

Nyní se vlk stal symbolem odtržení lidí od přírody a zároveň symbolem touhy vrátit se k přírodním zákonům. Fenomémem v době milénia se stala kniha *Ženy, které běhaly s vlky* (Pinkola Estés, 1992), které se po celém světě prodaly miliony výtisků. Kniha byla na seznamu bestsellerů New York Times skoro tři roky a dočkala se mnoha vydání.² Američanka Clarissa P. Estés, Ph.D., jungiánská psychoanalytička, posbírala indiánské mýty a báje a skrze ně se pokusila objasnit příčiny postmoderní frustrace a zdravotních obtíží mnoha žen, pramenících z civilizačního odpojení od zdravých ženských a mateřských instinktů. Počátečním impulzem byla potřeba prozkoumat možné příčiny ztráty vztahu k vlastnímu tělu a tím i zodpovědnosti za vlastní život a zdraví. Vý-

sledky svých bádání použila jako inspiraci pro hledání či pochopení prastaré ženské životní síly ukryté v určité divokosti.

Cílem knihy bylo podnítit čtenáře více přemýšlet o psychosomatické propojenosti fyzického těla, mysli a okolního světa (body & mind & world connection). Trefila se tak do určitého hladu po ztracené pravdě analfabetických přírodních národů. Konec dvacátého století byl jakýmsi zlomem v okouzlení velkoměstským životem, civilizací, vzděláváním, kulturou a soustavným intelektuálním přetěžováním. Také v Česku se tato kniha stala biblí mnoha žen toužících po přirozenější, intuitivnější formě ženství. Mnoho lidí přepadla jakási nostalgie a vlk se stal symbolem ztracené divoké přírody. Najdeme ho na tričkách, ložním povlečení, na plakátech, které zdobí pokoje dospívajících dětí žijících ve

Dne 1. července 1810 vystrojil kníže Josef Schwarzenberg Napoleonovi přehnaně nákladný zásnubní ples. Když byla zábava v plném proudu, vypukl od převržené svíčky požár. Na šílící davy uvnitř sálu začaly padat hořící drapérie, od nichž se vznalyšaty nešťastníků. Jan Schwarzenberg později identifikoval ohořelé tělo své šestatřicetileté těhotné manželky kněžny Pauline jen podle jejích klenotů – měla na sobě 627 diamantů. Její stříbrná čelenka se roztavila a propálila jí hlubokou brázdu do lebky.

Požár na plesu pořádaném Josefem Schwarzenbergem

velkoměstech, dokonce si ho někteří nechávají vytetovat na tělo.

Za příběhem vlka a člověka nemusíme jezdit do Ameriky, stačí se podívat na Šumavu. Původní lovecké přátelství se změnilo v teritoriální konkurenci. Vlk zde byl člověkem vyhuben – bylo tu místo jen pro člověka –, pak bylo zredukováno osídlení (odsun Němců) a vlk se mohl vrátit. Vlíčí reprodukční zranitelnost totiž spočívá v loveckém teritoriu. Pokud vlčí pár nemá dostatečně velký prostor k lovu, samici se vyplavuje hormon tlumící hárání (gonadoinhibitor – existuje i u lidí). To může trvat i řadu let. Zastaví se obnova smečky, staří vlci zemrou. Zbylí vlci se vydají hledat jiné teritorium, ale to se nemusí zdařit, a pak populace vymírá.

Šumava byla kdysi pro vlky obrovské zalesněné teritorium, neboť byla severním okrajem Hercynského pralesa, sahajícího od Alp na jihu až k bažinaté krajině jižních Čech na severu. Ještě v době vrcholného středověku bylo území Česka z 80 % pokryto hlubokými lesy. V době vlády Rudolfa II. je Šumava popisována jako neproniknutelný hraniční „Wildhvozd“, který protínalo jen několik obchodních cest pro soumary. Pro vlky se stalo fatální až mohutné vykácení lesních porostů

v 19. století. Tehdy výrazně stoupla poptávka po dřevě v souvislosti s rozvojem stavebnictví a vznikem papírenského průmyslu. Cena za kubík dřeva šla nahoru. Na Šumavě započal příběh vyhynutí vlka s příchodem nových majitelů hvozdu – rodu Schwarzenbergů. Začalo to tím, že Adam František Schwarzenberg, který podědil původní lobkovickou část Šumavy po bezdětné tetě Marii Arnoštce, zemřel přímo „karmicky“ – zastřelil ho císař Karel VI. při lovu na jeleny, zřejmě si ho spletl s jelenem. Jeho vnuk kníže Jan Nepomuk Schwarzenberg (1742–1789) už neměl význačnější funkci u císařského dvora a došly mu peníze. Musel hledat finanční zdroje a našel je v kácení šumavského dřeva. Tehdy byl už velký nedostatek dřeva kolem velkých měst, Podunají již bylo zcela odlesněné. Na Šumavě bylo dřeva spoustu, jak ho ale dostat dolů do nížin? Ing. Josef Rosenauer dostal nápad vybudovat splavné kanály. Kníže Jan se dokončení kanálu nedožil, jeho nástupce Josef I. Schwarzenberg (1769–1833), velký obdivovatel Napoleona, tento kanál dokončil a začal těžit ve velkém. Kníže nechal dovézt velké pily, které byly tehdy výkřikem techniky. Do té doby se v lese pracovalo pouze se sekyrami. Intenzita těžby se mnohonásobně zvýšila. Plavilo se až 22 000 sáhů ročně, na plný výkon jelo

Šumavského vlka nahradil Eustach Wlczek. Dole pak společná fotografie schwarzenberských lesních úředníků.

77 pil. Drancování lesa nemělo obdoby. Ze Šumavy se stala fabrika na dřevo. Mnohé stromy (otcovské) byly stovky let staré, měly obrovské kmeny, a s nimi padl celý pralesní ekosystém. V roce 1802 vydal myslivecký úřad rozkaz, aby „bez zvláštního povolení byl složen každý vlk a každý medvěd, u kterého bylo určité zjištěno, že dělá škody“. V sazebníku zástředního pro panství Práší z roku 1819 se uvádí taxa osmi zlatých za odstřel statného medvěda, šesti zlatých za odstřel středního a tři zlatých za odstřel mladého medvěda. Roku 1820 bylo dokonce nařízeno vystřelit všechny jeleny, a tak se také stalo – byl vyhuben původní šumavský jelen, král lesa. Celý tisíce let starý ekosystém se rozpadl. Zmizel nejen medvěd a vlk, ale i rys, kočka divoká, jelení zvěř, sokol stěhovavý, výr velký a řada dalších druhů. Šumavského vlka nahradil úředník – vrchní lesmistr Eustach Wlczek (1740–1828).

Roku 1868 dorazí umírající Hvozď vichřice. V následujících letech postihne Šumavu kůrovec a nastane „zlatá doba broučková“, kdy dřevaři opět dostanou na chvíli prá-

ci, ale po odtěžení mrtvého lesa zůstanou v chudobě. Dřevokazní brouci, stejně jako mrchožrouti a hnilobné rozkladné bakterie, patří mezi úklidové organismy. Nejsou tedy příčinou smrti, ale doprovodným procesem umírání. Parazitující člověk přehnal vysávání lesa. Podle pověsti zemřel Duch šumavského Hvozdu (odešla duše mrtvého lesa). Strážný duch Šumavy, tzv. Bejválek, se podle pověsti zjevoval jako malý chlapec s nápadně velkou hlavou, který velmi pomalu mluvil. Zajímavé je, že podobu dítěte, což připomíná symbol koloběhu života, číslo 13, symboliku zimního slunovratu, kdy se rodil Božíček, i křesťanskou symboliku Ježíška. Od těch dob ho již nikdo nespátl.

Proč tento příběh vyprávím? Protože nepřiměřené drancování přírodních zdrojů za účelem zisku nepřináší nic dobrého – ani vlkům, ani lidem. Člověk se v tomto případě chová jako parazit. Jde o parazitování na větším hostitelském organismu, a pokud parazit přežene své sání, hostitelský organismus zemře. Měli bychom si z tohoto příběhu, který

1. Biologická podstata reprodukce

svým způsobem předběhl dobu, vzít ponaučení. Nenažraný parazit umírá spolu se svým hostitelem, protože neví, že je s ním spjat.

Po zpracování několika milionů kubiků kalamitního dříví nastala v oblasti nezaměstnanost. Rychlému nárůstu počtu lesních dělníků a jejich dětí v minulosti nyní nestačily místní potravinové možnosti, při tuhých zimách přicházel hladomor. Spisovatel Karel Klostermann popisuje blouzníci, na kost vyhublé lidi, kteří na jaře po roztání sněhu vycházeli z chalup. Nastala vlna vystěhovalectví, zbylí muži byli naverbováni jako vojáci na frontu během první a pak druhé světové války. Vdovy, děti a starci byli po roce 1945 odsunuti do Německa a tím na Šumavě nastalo ticho a klid – prostor pro regeneraci lesního organismu (zatím není jisté, zda se zdaří). Smutek a emoci dnes nazývanou environmentální žal zachytili v básních a knihách mnozí milovníci Šumavy. Ti viděli situaci pesimisticky, jako konec. Ale schopnost regenerace

života je úžasná. Teprve po odchodu lidí mezi lety 1945 a 1950, tedy odsunu Němců a vytvoření pohraničního pásma, mohla začít fáze obnovy vegetace a příběh znásilněné Šumavy mohl být po více jak sto padesáti letech dovršen návratem vlka na toto území. Po několika sporadických návštěvách se teprve roku 2016 vlk vrátil natrvalo. Domov tu našel smíšený evropský pár, k samci pocházejícímu z Itálie se přidala samice, jejíž původ je z populace na pomezí Polska a Německa. Podařilo se jim vyvést a vychovat mladé, a tak se vytvořila i druhá vlčí smečka na pomezí Šumavy a Bavorského lesa. Odstřelený kostel v Prášílech, vesnice srovnané se zemí, rozbité náhrobky s německými jmény, zpřetrhaná paměť Sudet, to je cena za přítomnost vlčích mláďat v údolí říčky Křemelná. Možná se vrátí i Bejválek. I když kalamita způsobená orkámem Kyrill v roce 2007 se zdála děsivá a kůrovcová kalamita v letech následných dávají Šumavě zabrat, zdá se, že to vlčí populace zvládne.

Karel Klostermann: Ze světa lesních samot, 1892

„... polehly hvězdy nebetyčné – již nevstanou. Leží pně dosud na mnoha místech, ježto nebylo lze je odstraniti. Když se dal po dvou, třech letech kůrvec do mrtvol i zbylých živoucích, oloupali z nich dřevorubci kůru a oloupanou spálili. Ohně, které tenkrát všude hořely, byly panychidou, kterou člověk zhybnulému lesu ustrojil.“

Josef Váchal: Šumava umírající a romantická, 1931

„Co však nejnerozumnějším činem lidským zůstává, je zasahování do vlastní činnosti přírodní tam, kde živelná dění, málo posud a částečně jen člověkem chápáná, sama prospěšný na konec stav zemi vytvářejí...“

Petr Martan: Šumava umírající a ohrožená, 2008:

„Lýkožrout způsobí dokonání zkázy lesa...“

Koloběh života a smrti

Základní přírodní zákon je vznik – zánik, jinými slovy konstrukce – destrukce, recyklace životní síly. Život vzniká ze smrti a do smrti se zpět vrací. Smrti odpovídá zima, po které přijde jaro. Mrtvé organismy se stávají živnou půdou, humusem. Vše živé umírá a je zkompostováno, humifikováno. Příroda umí vše mrtvé uklidit a zrecyklovat. Recyklaci života naši předci chápali bezchybně, měli ji každý den na očích. Teprve po stáhnutí se lidí do měst a zkulturnění krajiny jsme o tuto důležitou informaci přišli. Někde na pozadí to samozřejmě každý z nás ví,

ale respekt ke koloběhu života se vytratil z naší emocionality. Ideální stav na individuální úrovni by byla nekonečná expanze – ať nikdy nikdo neonemocní, ať rodiče nikdy nezemřou a děti ať se rodí. Hroutíme se při diagnóze rakoviny, na pohřbech pláčeme. I smrt psa v nás dokáže vyvolat trauma, nového psa zakoupíme z množírny přes internet a fenu necháme co nejdříve vykastrovat. Stejně tak mnohým rodinám připadá normální vynakládat spoustu energie a obrovské sumy peněz na prodlužování života umírajícího člověka a současně dcery a vnučky berou antikoncepci či

Jaroslav Róna, *Kaluz*, olej na plátně, 2000/3

Tarotové karty Smrti mají vždy symbol pohybu – koně nebo lodi, aby byl zdůrazněn význam transformace a toku života

podstupují interupce. Naše zasahování do koloběhu života je bezprecedentní.

Josef John (1802–1871) popisuje roku 1849 zbylý okresek původního šumavského lesa, který se stal základem chráněného Boubínského pralesa, takto: „...zde jsou lesy lidskou rukou nedotčené, které jsou pravýtvoři stvořitele, divoce krásné, vynikající, vzbuzující údiv a úctu, v nichž příroda po staletí nerušeně vytváří obrovité lesní velikány a opět je ničí...nahrazuje mizející generace novými, často vyrůstajícími na odumírajících a trouchnivějících padlých kmenech. Jsou to pralesy, jak my je nazýváme, otevřená kniha přírody, otevřená pro každého z nás.“

Josef John si jako jeden z mála schwarzenberských lesmistrů uvědomoval, že hospodářský les stromů stejného stáří není ve skutečnosti živá bytost jako les původní. Vyprosil u Jana Adolfa Schwarzenberga, aby porost o výměře 144 ha zůstal zachován tak, jak je. Ale ostrov divokosti obklíčený civilizací je vždy nestabilní. Po vichřici roku 1870 bylo polomové dřevo vytěženo a plocha rezervace se zmenšila na dnešních 47 ha. Josefa Johna to těžce raniло a v průběhu kácení roku 1871 zemřel spolu se svým milovaným pralesem.

Lidé na venkově si dříve všímali častého jevu, že po pohřbu následovaly křtiny. Vyjadřuje

Frida Kahlo, *Mojžíš, Zrození hrdiny*, 1945, v soukromé sbírce

to několik lidových rčení, například: „Kam jde kmotra s márama, tam jde brzo s křtinama.“

Oddělili jsme stárnoucí a staré ze společnosti a většinou také z rodiny, izolovali jsme je v zařízeních hromadné péče. V momentě, kdy jsme odřízli smrt, zhoršila se porodnost.

Etymologicky zajímavý je dvojí význam slova kunda. My toto slovo známe jako nadávku a vulgární výraz pro ženskou pochvu – rodidla, tedy části těla, kudy přicházíme na svět. Kunda je zároveň v hindu označení místa, kudy ze světa odcházíme, kde se spálí mrtvý člověk podle rituálu Antyeshti (kremace), což je poslední z devíti samskaras (svátostí). Je možné, že slovo kunda původně znamenalo místo zrození i smrti zároveň, místo vstupu a výstupu duše.

Přesný postup rituálu (Aswalayana Grhya Sutra) byl sepsán kolem roku 500 před. n. l., ale rituál je zaznamenán už ve védských textech (1000 před. n. l.). Kromě rituální přípravy těla nebožtíka obsahuje i rituální přípravu místa – kunda je vyčištěna a jsou zde pokládány obětiny ze santalového dřeva, šafránu, kafru a pižma, vše je potřeno přepuštěným máslem ghí, na to se klade hranice dřeva, tělo nebožtíka s hlavou směrem na sever, a obětuje se ohni, vzduchu, zemi, rostlinám, bohu záhrobí a dalším bohům. Oheň hoří tři dny, pak se popel a zbytky kostí obětují vodě – za modliteb se vhodí do řeky. Nyní je duše osvobozena a může se znovu narodit. Původně bylo Kunda/Cunda jméno kováře, který dal v mangovém háji Buddhovi poslední

jídlo. Ten ho před svou smrtí naučil deset dovedností očištění před odchodem do nirvány. Pak se slovo kunda používalo pro mangový háj, kam přicházeli bráhmani zemřít. Někdy se překládá slovo kunda jako místo sycené prameny. Dnes je to ohniště ohrazené kameny na břehu řeky – kremační ghát.* Těla se mění v popel, kosti a ohořelá torza, která jsou pak vhozena do posvátné řeky Gangy. Těla polyká tentýž oheň,

který zde spaloval už před dvěma tisíci lety, neboť po celou tu dobu je jedna pohřební hranice zapalována od druhé.

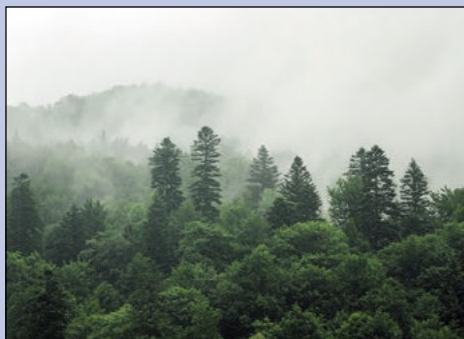
Novopohanské rituály se nám snaží tento koloběh připomínat. Např. při obřadu jarní rovnodennosti v březnu, kdy předává bohyně zimy Morana vládu jarní bohyni Vesně, zaznívá dialog: „Morano, kolik jsi jich vzala?“ „Hodně.“ „Tak já jich taky hodně dám.“

Regulace přirozené obnovy života

Každý úředník na Odboru veřejné zeleně, ale i každý zahrádkář na svém pozemku se naučil vykácet „přestárlé“ stromy a „nálety“, aby za peníze v zahradnictvích koupil nové, lepší rostliny z pěstíren a ty vnutil danému pozemku. Slovo „přestárlý“ se mělo tendenci uchytit i v medicíně pro označení člověka nad 80 let. Představuji si, jak mě někdo označí za přestárlou a já ho přetáhnu holí po hlavě. Stoleté stromy, byť žijící, jsou přestárlé a mohly by spad-

nout na člověka**, proto se preventivně kácí. Pokud se nepokácí, vymysleli jsme „zmlazování“ prořezem. Z přirozených korun tvoříme pahýlovitá torza, amputujeme jim nosné větve. Nálety jsou stromové děti. Ale nálet je zuřivě vytrháván z kořenů jako nemístný levoboček, nemanželské dítě matky Země a jejího milence Větru, zkrátka parchant počatý jen tak. Místo něj sázíme zakoupenou sazenici – naše dítě, jež pečlivě zaléváme a okopáváme. Zatímco

Lidská potřeba regulace přírody začala už v době baroka

* Kunda je také název města v Indii.

** Míra ohrožení lidského života pádem stromu je v oblasti rizik nad hranicí 1 : 10 000 000, která jsou považována za bezvýznamná.

„nálet“ naší péči nepotřebuje, má potřebnou vitalitu přirozeným výběrem stanoviště, zahradnické IVF sázení vyžaduje dřinu.

Natolik jsme zasáhli do plodnosti přírody, že její vitalita visí na vlásku, dochází k tzv. šestému vymírání druhů³, hrouť se celé ekosystémy. Lidská reprodukce se reguluje, ale jen v některých částech světa, kterým se dříve říkalo rozvinuté země. Zatímco země rozvojové si svou lidskou plodnost dosud užívají neregulovaně v „primitivní“ extenzivní formě reprodukčního chování (sázka na kvantitu). Znakem civilizace bylo přejít z extenzivní formy reprodukce (co nejvíce dětí) na intenzivní formu pečlivější výchovy malého množství dětí (sázka na kvalitu – koncentrova-

ná investice do jedináčka). Jde zřejmě o kouzlo nechtěného, ale rozdělení světa na rozvinutou a rozvojovou část je přesné – to, co je rozvinuté, už čeká jen uschnutí a zkompostování, ale to, co se rozvíjí, je vitální a plodné. Naše „západní“ postindustriální konzumní společnost zažívá závažné problémy s plodností, neboť naše míra regulace přírody, včetně regulace plodnosti žen pomocí gynekologie, už dávno překročila zdravou mez. Asi jako když moc ostrháme buxus do nepřirozeného tvaru a on uschne.

Nástroje regulace plodnosti jsou všechny nástroje plánovaného rodičovství, z nichž nejběžnější je kondom, hormonální antikoncepce a interrupce.

Současný globální demografický vývoj

Dnešní padesátníci se narodili v době, kdy bylo na Zemi o polovinu méně obyvatel. Lidská rasa je jako druh reprodukčně velmi úspěšná, zejména v posledních padesáti letech. Vzhledem k tomu, že se člověk dostal na vrchol potravního řetězce, kolonizoval celou planetu a extrémně rozšířil svoje teritorium, počet jedinců exponenciálně roste. Každou minutu se narodí 260 nových lidí. Člověk se stal invazivním plevelným organismem. Teprve v posledních letech sílí obavy ekologů z devastace planety a její neschopnosti tolik lidí zvládnout. Dosud se ještě nikdy nestalo, aby se nějaký živočišný druh takhle přemnožil s takovým dopadem na celou planetu. Při současném růstu populace (přírůstek 80 milionů lidí ročně) budou potravinové možnosti Země překročeny přibližně v roce 2040. Ani obávané epidemie HIV, SARS, COVID 19 nezměnily demografické trendy. Pandemie koronaviru, která propukla v roce 2020, dle očekávání nezastavila nárůst populace. Počet nově narozených nadále výrazně překonává počet zemřelých. Počet obyvatel dle www.worldometers.info (WM) vzrostl o 81,3 milionu v roce 2020, celkově tak na Zemi

koncem roku 2020 žilo 7,8 miliardy obyvatel. Pohled na webovou stránku WM je dechberoucí a výmluvný.

Populační exploze se neděje rovnoměrně po celé planetě. Nejméně dětí se rodí v Evropské unii. Zde je také nejvyšší spotřeba antikoncepce, největší výskyt neplodnosti a největší výskyt dobrovolné bezdětnosti. V Evropské unii se metodou asistované reprodukce rodí asi sedm procent dětí.

Nejvíce lidí žije v Číně (1,439 miliardy v roce 2020 a meziroční přírůstek 0,39 %). Nejvíce dětí dodává světu Indie. Každý druhý člověk na světě je Asiat (Asie má čtyři miliardy obyvatel). Největší nárůst počtu obyvatel má dlouhodobě Niger a Bahrajn (meziroční přírůstek 3,7 %). I východní země, jako je Afghánistán či Omán, mají průměrnou porodnost 6 dětí. Největší porodnost vykazuje už desítky let subsaharská Afrika. Mali, Niger, Uganda, Somálsko, Burundi, Zair, Nigerie, Angola – to jsou země, kde se donedávna rodilo 6–8 dětí na ženu. Mezi městy je světovou jedničkou v populační expanzi Lagos, který měl v roce 1950 pouhých 325 tisíc obyvatel a nyní zde žije 20